

ZABORAVLJENI HRVATSKI GENERAL NIKOLA MAŠTROVIĆ

TIHOMIL MAŠTROVIĆ

Zavod za povijest hrvatske književnosti,
kazališta i glazbe HAZU u Zagrebu

UDK: 929 Nikola Maštrović

Izvorni znanstveni članak

Primljeno: 25. XII. 1993.

Maštrović je, nakon školovanja u Veneciji i Zadru, stupio 1809. u francusku vojsku pod zapovjedništvom maršala Marmonta. Godine 1813. u Trstu je vojni tumač kod generala Junota, guvernera Ilirskih pokrajina, potom sudjelovao u bitkama u Italiji, gdje bi odlikovan, te postade kapetan u svojoj 23. godini. Nakon pada Napoleona odbi poziv grofa Greniera da vojnu karijeru nastavi u Francuskoj, te postade časnik u austrijskoj vojsci. Sudjelovao u borbama protiv napuljskog kralja Murata. Za zasluge u bitci kod Ancone 1815. papa Grgur XVI. dodijeli mu Orden vojnog reda svetog Grgura Velikoga. Bio u diplomatskim misijama u Napulju, Aleksandriji i Marseilleu. Postavši pukovnik postavljen je, na vlastito traženje, na mjesto zapovjednika Četvrtne hrvatske pukovnije u Otočcu. Zauzimajući se za svekoliki duhovni i gospodarski napredak pučanstva svoje pukovnije, priskrbio je sebi naziv »Otac kraja«. U Beču je 1844. na hrvatskom jeziku objavio knjigu filozofsko-etičkog sadržaja *Mojim Otočanom*. Prijateljevao s mnogim uglednicima hrvatske politike i kulture, napose s banom Josipom Jelačićem i pjesnikom Petrom Preradovićem. Godine 1848. s Drugom bojnomo otočke pukovnije odlazi na talijansko ratište, gdje postaje general i zapovjednik III. armije. Sudjelovao u mnogim bitkama (Peschiera, rijeka Mincio, Cavalcasello, S. Dona, i dr.), ističući se hrabrošću i odlučnošću, a u vojničkim okršajima bio je i ranjavan. Međutim, maršal Radetzky, njegov nadređeni zapovjednik, neočekivano ga, kao opasna suparnika u vojnim sposobnostima i uvijek odlučna Hrvata, umirovi 1849. Ta ga se nepravda bolno kosnula. Razboli se i 17. siječnja 1851. umre. Uz najviše vojničke počasti pokopan je na bečkom groblju Währing.

Kada je godine 1991. objavljena knj. 16. *Grade za hrvatsku retrospektivnu bibliografiju*, pažljivijem je čitaču pozornost mogao privući popis knjiga Vjekoslava Cezara Pavišića, svećenika, povjesničara i književnika koji je život proveo uglavnom izvan Hrvatske, i o kojem se u nas malo zna.¹ U tom je popisu, između 35 bibliografski obrađenih knjiga ovog marljivog autora,

1 *Grada za hrvatsku retrospektivnu bibliografiju knjiga 1835.-1940.*, NSB, knjiga 16, P-Pok, Zagreb 1991.

moguće prepoznati mnoge, pažnje vrijedne naslove, pa tako i monografiju: *O životu generala Nikole Maštrovića Dalmatinca*, što ju je taj »profesor c. i k. Orijentalne akademije u Beču« objavio na talijanskom jeziku, u izdanju Mehitarističke tiskare godine 1852. u Beču. Knjiga je nevelika opsega, obasiže tek 38 stranica, i samo je na prvi pogled malo djelce, no izniman je njezin kulturološki značaj, i s pravom možemo tvrditi, višestruk.

Prvo, o generalu Nikoli Maštroviću u nas se nedovoljno pisalo, stoga se o njegovom životu i djelu danas općenito malo zna, tim više što recepcije objavljenih članaka o Maštroviću u svekoliko hrvatskoj historiografiji gotovo da i nije bilo. Neopravdanost i nepravednost te činjenice pokazuje upravo spomenuta monografija, koja je prije svega dragocjeno vrelo podataka za poznavanje Maštrovićeva života i djela, i kao takvo predložak za aktualizaciju relevantnih povijesnih činjenica, odnosno pretpostavka za donošenje historiografskih prosudbi što ih one povlače. Njihovo izricanje značit će ujedno vraćanje našeg duga jednoj uglednoj, a zaboravljenoj hrvatskoj povijesnoj ličnosti XIX. stoljeća.

Drugo, Pavišićeva monografija o hrvatskom generalu Nikoli Maštroviću spada u prva i posve rijetka izdanja takve vrsti u Hrvata, osobito u prošlom stoljeću, pa nije nezanimljiv, s metodološke točke gledišta, njezin kulturno-povijesni, bibliografski, monografsko-biografski, pa čak i literarni pristup, u osebujnoj, viševalentnoj i metodološki složenoj, obradbi jedne hrvatske povijesne ličnosti. To tim više jer je monografija nastala sredinom devetnaestoga stoljeća, kada je sličnih izdanja hrvatskih autora bilo zanemarlivo malo.

Treće, politička i povijesna uloga hrvatskih vojnika u svim protuhrvatskim državama sustavno je marginalizirana, pa je svaki napor u smislu rasvjetljivanja hrvatske vojne prošlosti dobrodošao, naročito ukoliko se radi o uspješnom i uglednom hrvatskom časniku koji je svoje visoke činove i odličja dobio u francuskoj i u austrijskoj vojsci, ne zatajivši nikada svoju privrženost Hrvatskoj, ali i o široko kulturološki profiliranoj ličnosti kakav je uistinu bio general Maštrović.

Iako se o Nikoli Maštroviću pisalo, kako rekosmo, nedovoljno, ipak je o tom hrvatskom generalu objelodanjeno nekoliko relevantnih članaka prije i poslije tiskanja Pavišićeve monografije. Među prve spadaju nekrolozi

objavljeni poslije njegove smrti godine 1851. u hrvatskoj i austrijskoj periodici.² Važnije literature o Maštroviću tiskane za njegova života, koliko nam je dosad poznato, nema, objavljeni su tek neki članci u kojima se opisuju ili komentiraju događaji, najčešće vojne prirode, u kojima je sudjelovao (i) Nikola Maštrović. Među njima valja dva izdvojiti, i to članak Hipolita Castellija objavljen 30. rujna 1848. u listu *Gazzeta di Zara* u kojem taj zadarski odvjetnik iznosi svoje mišljenje da je general Maštrović najpodjednija osoba za namjesnika Dalmacije predlažući da ga se na to mjesto i izabere,³ te novinsko izvješće objavljeno u zadarskoj *Zori dalmatinskoj* 26. listopada 1846. o vojnom slavlju u Otočcu prigodom posvećenja novih pukovnijskih barjaka, u kojem je citiran dio Maštrovićevog prigodno izrečenog govora.⁴

U prošlom stoljeću Nikolu Maštrovića u svojim radovima spominje nekoliko autora: tako godine 1855. Franjo Bach u svojoj *Povijesti Otočke pukovnije*, što je na njemačkom jeziku tiskana u Karlovcu, o pukovniku Maštroviću piše na nekoliko mjesta u knjizi, ističući, uz vojne i časničke vrline, njegovo zalaganje za izgradnju katoličkih crkava, cesta i vojnih zapovjedništava, te Maštrovićev naročit doprinos u provođenju meliorativnih zahvata na području Otočke pukovnije.⁵ Ostale dostupne nam historiografske monografije o Vojnoj krajini Maštrovića posebno ne spominju.⁶ Godine 1856.

2 Prva obavijest o Maštrovićevoj smrti tiskana je u zagrebačkom listu *Agramer Zeitung*, XXVI, br. 16, str. 1; Agram, 21. Jänner 1851. U Beču su o njegovoj smrti pisale novine što su u tom gradu izlazile na talijanskom jeziku: *Corriere Italiano*, te najčitaniji od bečkih listova *Wiener Zeitung*, br. 21, str. 238; Wien, 24. Jaenner 1851. Ovdje donosimo tekst iz tih novina u prijevodu s njemačkog: *Umro u Beču dana 17. siječnja gospodin plemenita podrijetla Nikola Maštrović, vitez Ordena željezne krune, papinskog Ordena Svetog Grgura Velikog, kraljevskog saksonskog Ordena za građanske zasluge, c. i k. general-major u penziji, star 59 godina, stanovao na Hohenmarkt br. 511, umro od opće slabosti (u izvorniku: »Zersetzung der Saeften«).*

U Dalmaciji nekrologe s Maštrovićevim životopisom donosi *Osservatore Dalmato*, III, br. 15, str. 4; Zara, 26. Gennaio 1851., te *Glasnik Dalmatinski*, III, br. 9, str. 4; Zadar, 31. siječnja 1851.

3 Hipolit CASTELLI: »E voce diffusasi...« (članak u rubrici: *Articoli Comunicati*). *Gazzeta di Zara*, br. 40, Zara, 30. Settembre 1848.

4 Anonim: Vojničko veselje. Dopis iz Otočca na 28. rujna 1846. *Zora dalmatinska*, III, br. 43, str. 337-339; Zadar, 26. listopada 1846.

5 Franjo BACH, *Otočaner Regiments - Geschichte. Vom Ursprung dieser Gegend, ihrer Bevolkerung und ihrer Schicksale. Verfasst im Jahre 1851, 1852. und 1855. zu Otočac.* Druck von Johann Nep. Prettnr in Karlstadt, /1855./, str. 183, 165, 167, 204 i 232.

6 Usp. I. G. SCHWICKER, *Geschichte der Österreichischen Militärgrenze*, Wien-Teschen 1883.; Rupert SCHUMACHER, *Des Reiches Hofzaun*, Darmstadt 1942.; Jakob AMSTADT, *Die K. K. Militärgrenze (1522.-1881.)*, Würzburg 1969.; Gunther E. ROTHENBERG, *The Military Border in Croatia 1740-1881. A Study of an Imperial Institution*, Chicago and London 1966; Mirko VALENTIĆ, *Vojna krajina u Hrvatskoj*, Zagreb 1981.

u svom leksikonu uglednih Dalmatinaca Šime Ljubić posvećuje Nikoli Maštroviću doličnu pažnju, izdvojivši u natuknici o hrvatskom generalu gotovo sve najvažnije činjenice njegovog bogatog života i djela,⁷ i to je ujedno, uz Pavišićevu monografiju, najvažniji prinos njegovom poznavanju u prošlostoljetnim publikacijama.

Spomenimo još i sasvim kratku biografsku bilješku o Nikoli, u povijesno-kronološkom pregledu Makarske i osvrtnu na ugledne ličnosti s tog područja, što ju je godine 1860. objavio Ante Lulić,⁸ kao i nekoliko taksativnih spominjanja Maštrovića u popisima visokih austrijskih časnika objavljenim u brojnim vojnopovijesnim pregledima tiskanim mahom u Beču, i time smo uglavnom zaokružili prošlostoljetnu recepciju Maštrovićeva života i djela.

Ni procvat enciklopedistike i pojačani interes za istaknute osobe hrvatske povjesnice u dvadesetom stoljeću nije Maštrovića izvukao iz zaborava u koji je sve više tonuo. O Nikoli također nema niti jedne riječi u zborniku *Viribus unitis*, koji sadrži životopise 230 hrvatskih generala, tiskanom 1908. u Bjelovaru, budući su u nj uvršteni samo oni visoki vojni časnici što potječu iz sjeverne Hrvatske.⁹ Hrvatska je javnost u tom stoljeću o Nikoli Maštroviću mogla nešto više saznati iz knjige Makaranina Nikole Alačevića *Slavni i zaslužni muževi* u kojoj ovaj zaljubljenik svoga zavičaja objavljuje publicistički napisane životopise dvadesetorice zaslužnih ličnosti podrijetlom iz makarskog kraja, među kojima je i general Maštrović.¹⁰ Moguće je pretpostaviti da je Alačevićeva knjiga promakla pažnji šireg hrvatskog čitateljskog kruga, no hrvatsko je općinstvo, petnaest godina kasnije, na ličnost i djelo Nikole Maštrovića na pravi način obavijestila enciklopedijska natuknica o njemu u biografskom leksikonu *Znameniti i zaslužni Hrvati od 925. do 1925.*, djelu tiskanom povodom tisućugodišnjice hrvatskoga kraljevstva.¹¹ Od tada do danas literaturi o Nikoli Maštroviću ne možemo dopisati niti jedan nov članak koji bi na bilo koji način doprinio poznavanju tog časnog hrvatskog

7 Šime LJUBIĆ, *Dizionario biografico degli uomini illustri della Dalmazia*, Vienna, Rod. Lechner librajo dell. I. R. Universita, Zara, Battara e Abelich librajo, 1856, str. 205-206.

8 Ante LULIĆ, *Compendio storico-cronologico di Macarsca e del suo littorale; ossia Primorje, Spalato 1860*, str. 99-100.

9 *Viribus unitis 1848.-1908. Za kralja i dom. Slike, životopisi i crtice 230 hrvatskih generala. Jubilejska knjiga. U spomen 60 godišnjice.* Bjelovar 1908.

10 Nikola ALAČEVIĆ, *Slavni i zaslužni muževi. Makarska i Primorje. Izlet na Biokovo.* Spljet 1910, str. 25-27.

11 Ljubomir MAŠTROVIĆ, Nikola Maštrović. *Znameniti i zaslužni Hrvati od 925. do 1925.* Zagreb 1925, str. 180.

viteza. Recentna hrvatska historiografija, s izuzetkom tek sporadičnog navođenja Maštrovića u jednoj raspravi Stjepana Antoljaka, na njega je u cijelosti zaboravila.¹² Stoga nam je Pavišićeva monografija, uz arhivske dokumente pohranjene najvećim dijelom u bečkim pismohranama, danas najvažnije uporište za poznavanje života i djela tog uglednog hrvatskog viteza, čiji život i djelo uistinu zavređuju harnost potomaka.

Prije nego podsjetimo na najvažnije činjenice iz života i djela Nikole Maštrovića držimo potrebitim i reći koju o Maštrovićevom biografu Vjekoslavu Cezaru Pavišiću.¹³ On je, kao i Nikola, rođeni Makaranin, pa je pretpostavljamo ista zavičajnost bila jedan od važnih poticaja za njihovo višegodišnje prijateljstvo i suradnju, osobito u vrijeme kada su obojica živjeli u Beču. O njihovoj povezanosti također govori i činjenica da je svećenik Pavišić bio Maštrovićev dušebrižnik do posljednjeg trenutka njegova života.

Vjekoslav Cezar Pavišić rođen je u Makarskoj 21. lipnja 1823. Po završenom studiju filozofije i teologije u Beču godine 1847. opredjeljuje se za svećenstvo, te nakon posvećenja djeluje u prosvjeti. Nekoliko je godina profesor talijanske književnosti na Akademiji za orijentalne jezike u Beču (koju je on hrvatski nazivao: »Mudrozborje istočno«), zatim postaje školski savjetnik i nadzornik za pučke škole i gimnazije u Koruškoj, a u tom je zvanju služio i u Gorici, Trstu i Istri. Godine 1869. vraća se u Dalmaciju u zvanju pokrajinskog školskog nadzornika. Služba ga potom odvodi u Beč, gdje mu u zasluge pripisuju da je izborio hrvatski kao nastavni jezik na gimnazijama u Kotoru i Dubrovniku umjesto prijašnjeg talijanskoga. Nakon umirovljenja za kratko se vraća u rodnu Makarsku u kojoj boravi do 1879., potom živi do 1887. u Trstu, a od tada u Gorici, gdje je i umro 20. siječnja 1905. U nekrologu izašlom nekoliko dana poslije njegove smrti, zagrebački *Obzor* posebno ističe da je Pavišić, premda odgojen u talijanskim školama i završivši studije na njemačkom jeziku, i boraveći veći dio svoga života izvan domovine, nikada nije zaboravio svoj jezik i kraj iz kojega je potekao, davši svojim djelima značajan doprinos stručnoj popularizaciji hrvatskoga jezika, a isto

12 Stjepan ANTOLJAK, 1848. godina i Zadar. *Zadarska revija*, XXI, br. 3-4, str. 245; Zadar, svibanj-lipanj-srpanj-kolovoz 1972.

13 O. V. C. Pavišiću pisali su: Š. LJUBIĆ, n. dj., str. 248-249; Constant WÜRZBACH u: *Biographisches Lexikon*, Wien 1870, str. 384-385; N. ALAČEVIĆ, n. dj., str. 45-49; LJ. MAŠTROVIĆ u: *Znameniti i zaslužni Hrvati od 925. do 1925*, Zagreb 1925, str. 209; Frano GLAVINA, Kulturno-politička strujanja u Makarskoj i njenom primorju u 19. st. *Makarski zbornik*, Makarska 1970, str. 476-482.

tako poznavanju rodne Makarske, te uglednih hrvatskih zaslužnika podrijetlom iz te sredine.¹⁴

Uistinu, Pavišić je pisao brojne životopise znamenitih Makarana, pa je tako na talijanskom jeziku o Andriji Kačiću Miošiću godine 1890. objavio knjigu u Gorici,¹⁵ a u istom gradu 1893. i brošuru o Mihovilu Pavlinoviću.¹⁶ Godine 1897. i 1900. u Trstu i Puli izlaze prvi, drugi i treći dio njegove knjige *Memorie macarensi* u kojoj obrađuje životopise Stjepana Ivičevića, Stjepana Pavlovića-Lučića, Frane Ivaniševića i Ante Lulića.¹⁷ Među povijesnim crticama njegovoga rodnoga mjesta, osobito je interesantna knjiga što ju je 1851. tiskao u Beču na hrvatskom i talijanskom jeziku o kugi u Makarskoj godine 1815.,¹⁸ kao i, isto tako dvojezična knjiga, *Smrti i zavičaj* objavljena u Splitu 1895., kojom Pavišić potvrđuje svoju vezanost uz rodno tle, nalazeći da je povjesničaru i mjesno groblje, u ovom slučaju - ono u Makarskoj, dragocjeno i nezaobilazno vrelo informacija.¹⁹

Dosta je prevodio s talijanskog, francuskog i njemačkog jezika. Ističu se njegovi prijevodi s francuskog na talijanski književnih djela *La morte di Socrate* Alphonsa de Lamartinea (Padova 1849.), te *La morte di Mons. Dionigi d' Affre, Arcivescovo di Parigi* A. Renea (Beč, 1850.). S njemačkog na talijanski, uz sudjelovanje autora, preveo je djelo F. Szilagyja *Posljednji dani mađarske revolucije* (Modena 1852.) kojim su rasvijetljeni revolucionarni događaji u Mađarskoj, napose u Sibenburgenu 1. srpnja 1849., djelo izuzetne onodobne političke aktualnosti. Prevodio je također i takva djela kakva je npr. filozofijska propedeutika Josepha Becka *Elementi di logica* (II. izd.: Trst 1883.), korištena kao gimnazijski školski udžbenik. Zahvaljujući solidnom znanju njemačkog i talijanskog jezika Pavišić je prema Bozzijevoj metodi priredio dvadesetak izdanja *Manuale di Conversazione nelle due lingue italiana e tedesca. Conversations - Taschenbuch der italienischen und*

14 In memoriam Vjekoslav Cezar Pavišić. *Obzor*, XLVI, ...; Zagreb 23. siječnja 1905.

15 V. Cezar PAVIŠIĆ, Di fra Andrea Kačić Miošić onorato di pubblico monumento in Macarsca. Gorizia, 1890, Br. str.: 65.

16 V. C. PAVIŠIĆ, Di don Michele Paulinović, canonico onorario di Macarsca, Commemorazione. Gorizia 1893. Br. str.: 17.

17 V. C. PAVIŠIĆ, Memorie Macarensi. Nuova serie in tre fascicoli. Fasc. I. Stefano Ivichievich (Stipan Ivičević) e la sua epoca in Dalmazia. Trieste 1897. Br. str.: 200., te *Isto*, Fasc. II e III. Pola-Trieste 1900. Br. str.: 263.

18 V. C. PAVIŠIĆ, Memoria storica sulle peste di Macarsca del 1815. / Uspomena povijesna o kugi makarskoj god. 1815. Beč 1851. Br. str.: 44 + 42.

19 Usp. V. C. PAVIŠIĆ, Smrt i značaj. Pobožna uspomena. Spalato 1895. Br. str.: 27.

deutschen Sprache, što su uzastopno izlazila u Beču od godine 1854. Od stručnih radova Pavišićevom opusu valja još pridodati i nekoliko pedagogijskih rasprava, u kojima se zalaže za razvitak školstva u Dalmaciji. Bogati stvaralački opus tog istaknutog hrvatskog intelektualca iz našeg primorja koji je najveći dio svoga života boravio i djelovao izvan domovine, sagledamo li ga u cijelosti, zapravo posve jasno pokazuje da svoju zemlju i svoj narod Pavišić nikada nije zaboravio.

Ugledni Makaranin okušao se i kao pjesnik nabožnih, te različitih prigodnih pjesama na raznim jezicima (latinskom, njemačkom, hrvatskom, slovenskom i francuskom) objavivši nekoliko manjih pjesničkih zbirki. Među njegovim filološkim raspravama posebnu pažnju zaslužuje dvojezično hrvatsko-talijansko djelo *Uputa k srpsko-hrvatskom i talijanskom razgovaranju* tiskana 1875. u Zadru, osobito značajna jer se pojavila u doba oblikovanja hrvatskoga književnog jezika kao praktična knjiga za učenje hrvatskoga jezika, donoseći vrijedan *Ričnik* razdijeljen prema unutrašnjoj povezanosti pojmova. U toj nezaobilaznoj knjizi Pavišić, očitujući svoj hrvatski nacionalni osjećaj, kaže i ovo: »...Jeli mi i koliko truda zapala ova knjiga, nije triba spomenuti. Dalmatinci znadu da ja nisam u hrvatskom jeziku učio nijedan od onih predmeta, kojim sam se od prvog razreda pučkih učiona (1829) do najzadnjeg sveučilišnog teka u Beču (1847) baviti morao. Niti je moglo biti drugčije. Tako su ondašnji zakoni naredjivali, a učenici morali su slušati, kako se i dandanas imaju izvršivati nove naredbe, koje se odnašaju na porabu materinskog jezika kao učevnog jezika u učionam. Dali ako ja, pored svega toga, boravivši preko dvadeset godina van Dalmacije, ipak sam hrvatski jezik srčeno učio i pisao hrvatski što bolje znadoh; ne hoteći tim hlepiti za harnošću Otačbine - jer što god učinih, dužnost bijaše državljanina - usudjujem se bar si teoretičku slovniceu pribaviti, pa ju marljivo učiti i izpitivati.«²⁰

Tim riječima Pavišić najbolje opovrgava one koji su nad njegovom bibliografijom, pisanoj pretežito na talijanskom jeziku, pokušali iščitati Pavišićevo možebitno talijanaštvo.²¹ Međutim, upravo je taj autor dokazom

20 Ljudevit C. PAVIŠIĆ, *Uputa k srpsko-hrvatskom i talijanskom razgovaranju*. U Zadru, tiskom Ivana Woditzke 1875. str. IX-XI.

21 U spomenutoj knjizi Pavišić, oduševljen ljepotom hrvatskoga jezika, preporučuje njegovo učenje svima onima koji ga ne znaju ili ga pak ne znaju dovoljno, a spreman ga je i sam dalje učiti, stoga savjetuje: »A kano prikladne mojoj svrhi radostno ovdje priporučujem pri učenju hrvatskoga jezika slovnice glasovitih i velezaslužnih: Gjurja Daničića, Vladimira Vuića, Antu Mažuranića, Adolfa Webera, Petra Budmani-a, Ivana popa Danila, oca Dragutina Parčića. (...) Nu, treba nam ipak dilovati, a svakomu je dužnost učiniti koliko može. Ja držim da sam svoju dužnost izvršio; a kad bi itko valjaniji od mene

kako moramo biti pažljivi u izricanju političkih i nacionalnih prosudbi o znamenitim muževima hrvatske povjesnice, te da je poželjno pristupati im sa stanovišta one historijske recepcije koja ne zanemaruje vrijeme, mjesto, prilike, političke i kulturološke okvire u kojima se živjelo i stvaralo, osobito pak kada je riječ o delikatnom bilingvnom političkom i nacionalnom prostoru Južne Hrvatske.²²

Kako rekosmo, Pavišićeva monografija o generalu Nikoli Maštroviću, svakako je jedno od Pavišićevih najboljih djela,²³ prije svega kao izvor brojnih podataka, dakle zbog svoje dokumentarističke razine, točnost koje jamči obilje objavljenih prijepisa izvornih dokumenata i korespondencije; nadalje zbog akribičnosti kojom je monografija pisana, te brižljivosti i savjesnosti u redanju relevantnih činjenica, i konačno, zbog civilizacijski primjernog i sustavno izgrađenog pozitivnog odnosa prema jednom od zaslužnih muževa hrvatske povjesnice kojemu životopisac pristupa objektivno i činjenično utemeljeno, onda kada piše o njemu kao javnom djelatniku, ali i zagovarački i toplo kada je riječ o Maštroviću kao osobi.

* * *

Nikola Maštrović rođen je u Makarskoj godine 1791. u uglednoj i imućnoj obitelji. Da je taj austrijski časnik pripadao plemićkom staležu možemo zaključiti temeljem činjenice da je uz Nikolino prezime, u brojnim dokumentima austrijskih vojnih arhiva redovito stajala oznaka plemićkog podrijetla: »von«, »de« ili pak »Ritter«.²⁴ Točan nadnevak Nikolikog rođenja nismo uspjeli utvrditi jer se ne spominje nigdje u poznatoj literaturi, a nismo ga uspjeli pronaći ni u raznim arhivskim spisima o Nikoli Maštroviću. Nakon uvida u Maticu rođenih župe sv. Marka u Makarskoj u kojoj je Maštrović kršten, utvrdili smo da, u inače pažljivo i uredno vođenim knjigama rođenih, jedino nedostaju podaci za one dane kada je obavljeno krštenje malog Nikole,

našao u mom dilu štogod nepravilna, nek mi to ustmeno ili pismeno naznači, ali sa svom iskrenošću, kao brat bratu, a ne pod bezimеноm koprenom, te pokaže kako bi on bolje rekao; a ja ću mu haran ostati i posluživu se njegovim savjetom u drugom izdanju.« Lj. C. PAVIŠIĆ, n. dj., str. XI i XIII.

- 22 U tom smislu držimo ponešto preoštro intoniranim ocjene o Pavišićevom političkom liku, orijentiranom navodno više prema talijanaštvu negoli prema hrvatstvu, iznesene u navedenom članku F. Glavine.
- 23 Usp. Š. LJUBIĆ, n. dj., str. 248-249; C. WÜRZBACH, n. dj., str. 385; Lj. MAŠTROVIĆ, isto.
- 24 Vidi dokumente o Nikoli Maštroviću u Hrvatskom državnom arhivu (Otočka graničarska pukovnija, kut. br. 4, br. 571/1848) i bečkom Kriegsarchivu (Ottochaner Gränz Regiment No. 2).

a to se sasvim sigurno dogodilo u razdoblju od 1. siječnja do 24. svibnja 1791. jer upravo u te dane nije unesen niti redak u spomenute knjige, premda je župnik to očito namjeravao kasnije učiniti jer je u knjizi preskočeno nekoliko neispisanih stranica, a nakon navedenog razdoblja u knjige se sve do konca godine, kao i daljnjih godina, ponovno uredno upisuju krštena djeca, međutim do konca godine 1791. Nikola nije upisan.²⁵ Te godine u Makarskoj je postojala samo župa sv. Marka, pa otpada mogućnost da je Nikola upisan u maticu rođenih koje druge župe. Opreza radi pregledali smo i matice rođenih u ostalim župama Makarskog primorja, no nigdje nismo pronašli podatak o nadnevku Nikolinovog rođenja.²⁶ Ipak matice rođenih poslužile su nam kao valjan izvor obavijesti za što potpunije poznavanje Nikolinovog životopisa. Kako se u matičnim knjigama makarske župe u razdoblju od 1790. do 1814. uvijek spominje samo jedan bračni par Maštrović to možemo utvrditi da je Nikola bio prvo dijete Margarite rođ. Ivanišević i Dujma Maštrovića, te da je imao devetoro braće i sestara.²⁷ Obiteljska kuća Dujma Maštrovića nalazila se u ulici što je vodila od makarske stolne crkve ka grobištu. Nikolov otac umro je 1834. i pokopan je u obiteljskoj grobnici u Makarskoj.²⁸

25 Matice rođenih župe sv. Marka iz Makarske, vođene od godine 1710. do 1824. danas se nalaze u Povijesnom arhivu u Zadru, inv. br. 589. Usp. Ante STRGAČIĆ, Inventar Historijskog arhiva u Zadru, *Arhivski vjesnik*, Zagreb 1959, str. 510.

Razlog zašto se u Matici rođenih župe sv. Marka nalaze prazni listovi pod redovitom paginacijom od br. 177 do br. 180, što odgovara razdoblju od 5. ožujka 1790. do 24. svibnja 1791., možda valja naći u činjenici da od 24. svibnja upise vrši novi župnik Ivan Pavlinović, a vremenski zastoj kod upisa novorođene djece moguće leži u činjenicama vezanim uz smjenu župnika.

U istraživanjima Matica rođenih župe sv. Marka iz Makarske pomogli su mi svojim savjetima prof. Nina Krtalić iz Arhiva Hrvatske i fra Karlo Jurišić iz makarskog franjevačkog samostana pa im i ovim povodom srdačno zahvaljujem.

26 U Povijesnom arhivu u Zadru pohranjene su onodobne matice rođenih i ostalih župa u Makarskom primorju.

27 Navest ćemo njihova imena onako kako su upisana u Matici rođenih župe sv. Marka u Makarskoj, s nadnevcima njihovih rođenja: Joanes-Maria-Martinus - 9. travnja 1792; Antonius-Maria - 16. kolovoza 1793; Ivan-Maria-Antonius - 12. prosinca 1795; Philippus-Ivan-Petrus - 1. srpnja 1797; Joseph-Philippus - 15. listopada 1798; Mathias-Michael - 31. prosinca 1799; Apolonia-Magdalena-Laura - 22. veljače 1801; Philippus-Leo-Vicentius - 18. travnja 1804; Laura-Abondia-Rosa - 16. srpnja 1806. Iz Matica rođenih župe sv. Marka u Makarskoj koje smo pregledali do 1824. vidi se da su Nikolina braća imala početkom devetnaestoga stoljeća potomstvo, te da je Nikola rano postao stric. Godine 1814. njegov brat Ivan Maštrović oženjen Magdalenom Ivčelić dobio je kćer Mariju-Margaritu, a 6. studenoga 1824. njegov mlađi brat Antonio oženjen Anom Pavić, inače trgovac u Makarskoj, dobio je sina, kojemu je dao ime Nikola, vjerojatno u počast bratu tada visokom časniku u Beču.

28 Usp. V. C. PAVIŠIĆ, Smrt i zavičaj, Spalato 1895. Autor objavljuje popis mrtvih na makarskom groblju koji su preminuli poslije godine 1832., te njihove adrese prije preminuća.

Starinom obitelj Maštrović potječe iz Hercegovine.²⁹ U Makarskoj su u sedamnaestom i osamnaestom stoljeću bili ugledni zemljoposjednici, bilo ih je i svećenika, a bavili su se i trgovinom. Ortografija samog prezimena *Maštrović* mijenjala se već prema ortografskim normama pa to prezime, kod članova iste obitelji, nalazimo napisano od konca osamnaestog do sredine devetnaestog stoljeća kao *Maistrovich*, *Majstrovic*, *Mastrovic* i konačno kao *Maštrović*.³⁰ Upravo se takve promjene najjasnije uočavaju kod pisanja župnih matičnih knjiga, ali se one osobito razvidno mogu uočiti prateći sva spominjanja Nikole Maštrovića u raznim arhivskim dokumentima i u literaturi tiskanoj za i poslije njegova života.³¹

Pučku školu Nikola pohađa u Makarskoj i Splitu, a nižu gimnaziju u Veneciji.³² Godine 1806. upisuje u Zadru Licej na kojemu uči za zvanje inženjera niskogradnje (voda i cesta), završivši studij s osobitim pohvalama, a odlična njegova svjedodžba bijaše tiskana u listu *Kraljski Dalmatin* god. 1808., prvim hrvatskim novinama uopće, što su u doba francuske uprave

29 Usp. Lj. MAŠTROVIĆ, n. dj., str. 180.

30 Da je pravilan ortografski oblik Nikolina prezimena *Maštrović*, dokazom je činjenica da taj oblik nalazimo redovito u dokumentima gdje se spominje to prezime a koja su tiskana hrvatskim jezikom, dok je izostanak slova s dijakritičkim znakovima uobičajen onda kada se Nikolino prezime navodi u talijanskom ili njemačkom jezičnom kontekstu, premda su ponekad i u tim slučajevima, osobito u pisanim dokumentima, poštujući izvornost, ostavljena u prezimenu slova s dijakritičkim znakovima. Tako u rukopisnom dokumentu o »ženidbeno-kaucijskim instrumentima gospodina pukovnika Nicolausa viteza von Maštrovića«, pisanim njemačkim jezikom i s nadnevkom od 10. veljače 1848., što se čuva u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu, prezime Maštrović pisano je s dijakritičkim znakovima, dakle - *Maštrović* (Otočka graničarska pukovnija, kut. 4, br. 571/1848.).

31 U Matici rođenih makarske župe sv. Marka od 1791. do 1824. (pisanoj latinskim i talijanskim jezikom) prezime Nikolinih roditelja pisalo se najprije kao *Maistrovich*, potom *Majstrovic*, pa *Mastrovich*, a od 1797. kao *Mastrovic*.

Ortografski oblik prezimena *Maštrović* nalazimo u većini članaka o Nikoli tiskanih hrvatskim jezikom. Tako ga redovito pišu svi vojni šematizmi što ih donosi *Obći zagrebački kalendar* za godine 1846., 1847. i 1848. u popisima časnika prema položaju u Otočkoj pukovnji. Istodobno ga *Militär-Schematismus des österreichischen Kaiserthumes* što je istih godina izlazio u Beču, u duhu njemačke ortografske norme, piše kao *Mastrovich*, i naravno s njemačkim oblikom imena *Nicolaus*. Nikolino prezime označeno kao *Maštrović* nalazimo u jedinom nekrologu što je poslije njegove smrti izašao na hrvatskom jeziku - onom objavljenom u *Glasniku dalmatinskom*, III, br. 9, str. 4; Zadar, 1. veljače 1851. Kao Nikola *Maštrović* obrađen je u leksikonu *Znameniti i zaslužni Hrvati od 925. do 1925.*, a da je oblik prezimena upravo *Maštrović*, a ne drugačije pokazuje i razriješnica tog ortografskog pitanja u *Gradi za hrvatsku retrospektivnu bibliografiju*, knj. 16, P-Pok, str. 70; Zagreb 1991.

32 Temeljne podatke za curriculum vitae Nikole Maštrovića crpili smo iz monografije Vjekoslava Cezara PAVIŠIĆA, *Della vita del generale Nicolo Mastrovich Dalmata. Cenni dell' ab. Luigi Cesare dr. Pavissich, professore nell' I. r. Accademia orientale. Vienna, Dalla Tipografia mechtaristica, 1852.*, te iz prethodno spomenute literature o njemu.

izlazile u Zadru.³³ Te godine Nikola je dobio najvišu ocjenu u svojoj generaciji u predmetima opća fizika i agronomija, a naročito se istakao u matematici i botanici. Sljedeće školske godine bio je nagrađen zbog uspjeha što ga je imao u predmetima filozofija i etika, te ponovno u botanici.³⁴ Godine 1809. imenovan je kandidatom Zbora inženjera niskogradnje u Zadru, radeći u službi glavnog inženjera gosp. Franje Zavorea.

Godine 1809., svladan svojim oduševljenjem za vojni poziv, što ga je držalo od najranije mladosti, te unatoč roditeljskim željama i već završenom školovanju za inženjera, Maštrović podnosi molbu maršalu Marmontu da ga primi u vojsku, priloživši joj preporuku grofa Vicenza Dandola, generalnog providura Dalmacije. I doista, odlukom maršala Marmonta bi primljen u francusku vojsku u svojstvu zapovjednika straže I. klase tvrđave u Ljubljani, a njegovim nalogom od 13. travnja 1810., obzirom na postignutu naobrazbu, uvršten je u inženjerijski korpus ljubljanske tvrđave.

Pošto je izrazio želju da svoju vojnu službu nastavi u kojoj od hrvatskih postrojbi, Marmont je Nikolu Maštrovića promaknuo u čin zastavnika pri stožeru Četvrte hrvatske pukovnije u Slunju. Međutim, po dolasku u Slunj, odmah je zbog solidnog poznavanja stranih jezika (aktivno je, uz materinji hrvatski, poznao francuski, talijanski i njemački jezik!), privremeno dodijeljen zapovjedništvu vojarne u Karlovcu, a u studenom 1810. imenovan je za djelatnog časnika i potom prelazi u Kotarski inženjerijski ured u Karlovcu gdje se bavi izradbom topografsko-gospodarskog plana pukovnije.

U kolovozu slijedeće godine sa svojom bojnom odlazi u Dalmaciju, a godine 1812. upravo njegova bojna prednjači u bitkama s Turcima što su uznemiravali i pljačkali granice Dalmacije, a potom je pod zapovjedništvom generala Pachtolda sudjelovao u gušenju oružane pobune Crnogoraca na području Boke kotorske.

1813. nalazi se u Trstu i Gorici pri stožeru guvernera Ilirskih provincija generala divizije Jounota, u činu nadporučnika dodijeljenog Glavnom stožeru francuske vojske u Italiji. Na talijanskom ratištu dolazi do izražaja njegova hrabrost i vojnička odlučnost. Za pokazanu hrabrost u bitci duž rijeke Mincia car Napoleon dodijelio mu je 8. veljače 1814. Orden željezne krune. S

33 *Zadar* 5. Rujna. Na broju 35 ovoga lista mi jesmo podali... *Kraljski Dalmatin*, III, br. 37, str. 294-296; *Zadar*, 9. rujna 1808.

34 *Nota degli Alunni premiati negli esami...* *Kraljski Dalmatin*, IV, br. 34, str. 249; *Zadar*, 25. kolovoza 1809.

vojskom generala grofa Greniera sudjeluje u bitci oko Tara i Reggia, te među prvima ulazi u osvojeni grad Parmu. Temeljem preporuke generala Greniera, Maštrović je 17. studenoga 1813. ministarskim dekretom promaknut u čin kapetana pri Glavnom stožeru. Zbilo se to upravo u njegovoj 23. godini života.

Kada je vojska na vijest o Napoleonovu padu dobila naredbu da se vrati u Francusku, grof Grenier predloži Maštroviću da ga slijedi na tom putu i da sam razmisli o svom budućem odredištu u Francuskoj, no Maštrović odbi poziv izrazivši želju da se hoće »časno vratiti u domovinu, gdje bi radio na korist svojih hrvatskih sunarodnjaka«, te svoju vojničku karijeru nastaviti pod okriljem Austrije. Izlazeći iz francuske vojske Maštrović je dobio pismenu svjedodžbu o svojim časničkim vrlinama koju je 18. kolovoza 1814. potpisao maršal namjesnik grof Mazucchelli.

Nedugo nakon toga za kapetana Maštrovića zainteresirao se austrijski maršal grof Nugent u Beču, a također i princ Filip od Hessen-Homburga. Pošto je Maštrovića osobito preporučio i princ Beauharnais, princ Filip je uglednom hrvatskom časniku ponudio da kao aktivni kapetan prijeđe u njegovu pukovnicu, koja se tada nalazila u Italiji, što je Maštrović s osobitim zadovoljstvom i prihvatio, ponovno se našavši na talijanskom ratištu, ovaj put u odori austrijskog časnika.

U veljači 1815. Maštrović se, kao zapovjednik osme čete, istakao kad je njegova bojna zauzimala Capri u Italiji. Maštrovićeva se hrabrost i odvažnost osobito pokazala u svibnju te godine kada, pod zapovjedništvom grofa Paara, sudjeluje u ratnim operacijama protiv Murata, napuljskog kralja. Posebno se istakao u osvajanju grada Ancone, i za te zasluge papa Grgur XVI. dodijelio mu je Orden vojnog reda Svetoga Grgura Velikog, najviši papinski orden za vojničke časti.

Godine 1819. grof Nugent imenuje Maštrovića austrijskim povjerenikom u Marseilleu, nakon što je prije toga uspješno obavio povjerenje mu diplomatske misije u Napulju i Aleksandriji. Slijedeće godine Nikola, zaželim se svoga zavičaja, odlazi u Dalmaciju, ostavši punu godinu dana kao vojni zapovjednik garnizona u Makarskoj, potom odlazi u Alba Reale u Mađarskoj, a odanle pređe u Beč. U njegovom privatnom životu važna je promjena nastala 18. studenoga 1832. kada se u Beču vjenčao s Bečankom plemenitoga roda Franceskom Romanom de Herz.

Godine 1835. promaknut je u čin drugog majora, a ubrzo zatim i u čin prvog majora, da bi u prosincu dobio zapovjedništvo nad bojnomo grenadira

u Beču. Vodeći računa o uvjetima života svojih vojnika uredio je godine 1837., o vlastitom trošku, bečku vojarnu Gumpendorf, u kojoj je bila smještena njegova bojna.³⁵ Govor što je te godine održao grenadirima pod njegovim zapovjedništvom, prigodom ceremonije blagoslova novog barjaka, bio je tako zapažen da ga je čak objavio *Wiener Zeitung!*

U lipnju 1842. promaknut je u čin dopukovnika, nakon čega mu je, na vlastito traženje, princ Filip od Hessen-Homburga odobrio odlazak u neku od hrvatskih pukovnija. Zbog osobitih zasluga na ratnom polju, premda tri godine prije predviđenog roka, Dvorsko ratno vijeće predložilo je Nikolu Maštrovića za pukovnika Četvrte hrvatske pukovnije u Otočcu, a svojim dekretom od 2. travnja 1845. car ga je i imenovao na to mjesto, čime se Maštrović ponovno našao u Hrvatskoj, ovaj put na čelu pukovnije što je pokrivala prostor od 60 i više četvornih milja i gdje je živjelo 75 tisuća ljudi.³⁶

Kao zapovjednik Otočke pukovnije Nikola Maštrović se izuzetno zauzimao za svekoliki duhovni i gospodarski napredak tamošnjeg pučanstva. Na prostoru od Senja do Plitvičkih jezera, Korenice i Bilopolja, od Svetog Jurja u primorju do Otočca, Perušića i Vrhovina, posvuda je gradio ceste na cijelom području pukovnije. Podizao je i obnavljao katoličke crkve i kapele, pa čak i vlastitim novcem, ukoliko su subvencije što ih je Vlada doznala pukovniji za gradnju bile neznatne kakav je bio slučaj kod gradnje crkve u selu Priboj (današnje ime: Prijeboj) u župi Korenica, čijih tristo katolika je potpuno zapustilo crkvene obrede, i stoga je Maštrović smatrao izuzetno važnim izgraditi prikladnu crkvu, omogućivši na taj način tamošnjem siromašnom pučanstvu da prisustvuje vjerskim obredima što ih je služio župnik iz Korenice. Mještani Priboja da bi mu iskazali zahvalnost dadoše iznad

35 Gumpendorfska vojarna pokrivala je velik dio prostora između *Gumpendorferstrasse*, kasnije (1926.) *Kasernen* i *Schmalzhofgasse*. Zgrada čiji je prednji dio prije druge turske opsade grada (1683.) bio ženski samostan, godine 1688. postala je vlasništvo grofa Königsegga koji je tu dao izgraditi kapelu, a u korist gumpendorske župne crkve utemeljio je značajnu zakladu. Tek potkraj XVIII. st. zgrada je preuređena u vojarnu koja se onda zvala *Schmalzhofkaserne*. Zalaganjem i financijskim sredstvima majora Maštrovića, koji je u njoj službovao, vojarna je 1837. preuređena da bi boravak u trošnoj zgradi bio podnošljiviji. Za vojarnu Gumpendorf se s pravom može reći da je povijesno zanimljiva zgrada jer se uz nju u revolucionarnoj godini 1848. vežu neki važni događaji. Upravo je iz nje 6. listopada 1848. u Mađarsku trebala krenuti bojna grenadira za pojačanje hrvatske vojske, no budući da su otkazali poslušnost došlo je do sukoba s teškim posljedicama između grenadira, garde i studenata s jedne i ostalih carskih trupa s druge strane. Usp. Ernest BLASCHEK, *Mariahilf einst und jetzt*. Izd. Gerlach & Wiedling, Wien und Leipzig 1926, str. 136.

36 Usp. Vinko SABLJAR, *Mjestopisni rječnik kraljevina Dalmacije, Hrvatske i Slavonije*, Zagreb 1886, str. 294.

ulaznih vrata, elegantne i neobično skladne crkvice, uklesati natpis zahvale pukovniku Maštroviću.³⁷

Koristeći svoja inženjerijska znanja projektirao je i nadzirao poslove hidrotehničke melioracije na Krbavskom polju i oko rijeke Gacke, a otvorivši kanal u Švici spriječio je poplave što su ih činile vode te rijeke koje su do prvih melioracijskih zahvata, izvedenih za Maštrovićeva vodstva Otočkom pukovnijom, bile najveći agrarni, klimatski i zdravstveni problem tog dijela Like. Dalje, Nikola je među vojskom i pučanstvom organizirao provođenje zdravstvene zaštite i preventive, te se zauzimao za socijalnu skrb i humanitarnu pomoć u godinama gladi i neimaštine. Zbog svojih brojnih dobročinstava među pučanstvom svoje pukovnije zaista je zaslužio naziv OTAC KRAJA, kako ga je spontano i od srca puk nazivao.

Znajući da su moralna načela bitna pretpostavka uljudbe svekolikog pučanstva i povjerenih mu vojnih postrojbi, pukovnik Maštrović se odmah po dolasku u Vojnu krajinu potrudio da izvrši vrijednosnu ocjenu moralne prakse koju je tamo zatekao, i nezadovoljan zatečenim stanjem odlučio im je pružiti naputak kakve bi, u skladu s europskim kršćanskim čudorednim načelima, moralne sudove morali donositi i kako bi se morali odnositi prema određenim karakteristikama i postupcima, što su im u suprotnosti, a koje su uzele maha na području Otočke pukovnije. Nastojeći u svom uljudbenom djelovanju biti čim učinkovitiji Maštrović je napisao brošuru u epistolarnom obliku, kritičko-filozofskog, etičkog sadržaja, pod naslovom *Knjiga gospodina oberstara Mastrovića svojiem Otočanom* i tiskao ju 1845. u Beču.³⁸ To Maštrovićevo djelo premda nevelika opsega (ima svega 14 stranica) u nas je potpuno nepoznato, iako ga navodi i *Grada za hrvatsku retrospektivnu*

37 Tekst natpisa u pribojskoj crkvi glasi; ECCLESIA HAEC EXTRUCTA EST EXPENSIS ILLUSTRISIMIS DOMINI NICOLAI MASTROVICH INCLITAE LEGIONIS OTTOCHANAE COLONELI, EQUITIS CORONAE FERREAE PONTIFICIAE CRUCIS SANCTI GREGORII ET SAXONICI ORDINIS CIVILIUUM MERITORUM POSSESSORIS; FELICITER REGNANTE FERDINANDO PRIMO IMPERATORE AUSTRIAE ET REGE HUNGARIAE HOC NOMINE QUINTO PONTIFICE AUTEM PIO NONO, odnosno u prijevodu: »Ova je crkva izgrađena troškom presvijetloga gospodina Nikole Maštrovića, pukovnika slavne Otočke pukovnije, viteza željezne krune, i posjednika Ordена papinskog križa svetoga Grgura i Saksonskog ordена građanskih zasluga; za sretnog vladanja Ferdinanda I, cara Austrije i kralja Mađarske, a za petog pontifikata pape Pia IX.« Latinski tekst natpisa objavio V. C. PAVIŠIĆ, n. dj., str. 23.

38 Nikola MAŠTROVIĆ, *Knjiga gospodina oberstara Mastrovića svojiem Otočanom*. U Beču, tiskom Jermenskoga manastira, 1845. - Pod tekstom označen nadnevak: »U Otočcu mēseca veljače, godine 1845.«

bibliografiju 1835-1940,³⁹ gdje je po prirodi stvari bibliografski uvršteno, a čuva se i u fundusu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, barem sudeći na temelju uvida u katalogne listiće. Maštrovićeve knjige nema većina drugih velikih biblioteka u Hrvatskoj. Srećom, knjiga Nikole Maštrovića *Svojem Otočanom* sačuvana je i u knjižnici obitelji pok. dr. Vjekoslava Maštrovića u Zadru, pa nam je moguće na nju upozoriti i u ovom članku.

2. srpnja 1845. Nikola je domaćin saskom kralju Friedrichu Augustu II. koji se za vrijeme posjete Hrvatskoj nekoliko dana zadržao u Otočkoj pukovniji. Po povratku u Sasku kralj je Maštrovića odlikovao Saskim ordenom građanskih zasluga. Zahvalan na kraljevskom daru, a htijući ovjekovječiti spomen na tu posjetu, Maštrović je o svom trošku dao podići kamenu spomen ploču na vrhu planine Pliševice (sada se naziva: *Plješevica*), s latinskim tekstom o kraljevom boravku na Pliševici.⁴⁰

Početkom srpnja vojnici Maštrovićeve pukovnije izveli su smioni napad na Turke, o čemu je zapovjednik divizije baruna Dahlena iscrpno izvijestio zapovjednik brigade general-bojnik Bossard, potvrdivši u svom izvješću mudro zapovijedanje Maštrovićevo, te njegovo solidno poznavanje ratne tehnike i strategije. Slično mišljenje dijelio je i zemaljski vojni zapovjednik, konjički general grof Auersperg.

Godine 1846., 28. rujna, održana je svečanost blagoslova novih barjaka Maštrovićeve pukovnije, koje je blagoslovio senjski biskup Mirko Ožegović⁴¹ a kumovale su im nadvojvotkinje Marija Karolina i Hildegard. O svečanosti je iscrpno pisao *Wiener Zeitung* i zadarska *Zora dalmatinska* u kojoj su, u sklopu izvješća iz Otočca, tiskanog na samoj naslovnici objavljeni i dijelovi Maštrovićeve prigodnog govora.

39 Vidi *Grada za hrvatsku retrospektivnu bibliografiju knjiga 1835.-1940.*, knj. 13, M-Maž; Zagreb 1989.

40 Friedrich August II. posjetio je Hrvatsku i godine 1838., kojom prigodom je bio gost jednog drugog uglednog hrvatskog časnika - majora 48. pješačke pukovnije baruna Gallinera u Zadru i adjutanta dalmatinskog namjesnika grofa Vjenceslava von Lilienberga - Josipa Jelačića Bužimskog, kasnijeg hrvatskog bana. Saskog kralja Jelačić je pratio po Velebitu po kojem je ovaj, inače poznati botaničar, skupljao različito bilje. Usp. Anđelko MIJATOVIĆ, Ban Jelačić. Zagreb 1990., str. 21.

41 Mirko Ožegović (1775.-1869.) bio je senjsko-modruški biskup, te ilirac i političar. Studirao je pravo, zatim završio teologiju. Prisjednik banskog stola u Zagrebu; 1830. i 1832. zastupnik na Saboru u Požunu. Biskup senjski postao je 1833. U Senju je osnovao gimnaziju i konvikt (glasoviti »Ožegovićanum«) za odgoj siromašne primorske djece. Kao prelat sudjelovao u zasjedanju Hrvatskoga sabora lipnja 1848. U svom političkom djelovanju stajao je na političkim i nacionalnim pozicijama bana Josipa Jelačića.

Kao zapovjednik pukovnije Maštrović se brinuo ne samo o vojni(čki)m pitanjima, već o svekolikom civilnom i vojnom životu na području koje mu je povjereno. Između ostalih njegovih zadaća bile su i one što bi inače, na drugom mjestu i u drugačijim prilikama, spadale u nadležnost sudbenih i policijskih vlasti. Tako je, da navedemo samo jedan kriminalistički slučaj, nakon jezivog ubojstva pukovnijskog podliječnika Franje Korna i supruge mu Antonije u Gornjem Kosinju, što se odigrao u noći 24. lipnja, i koji je godine 1847. uznemirio pučanstvo pukovnije, upravo zahvaljujući izuzetnom zalaganju pukovnika Maštrovića, naoko miran vojnik Flore Žagar razotkriven kao ubojica. Kako piše ljetopisac Otočke pukovnije Franjo Bach, vješanju je ubojica izmakao tek zahvaljujući činjenici da je umro još u zatvoru.⁴²

U travnju 1847., nakon smrti generala Bossarda, Maštrović je preuzeo dužnost brigadira (brigadnog pukovnika) u Otočkoj pukovniji. Važno je istaći da se u isto doba kada je Maštrović na čelu otočke pukovnije, na čelu susjedne glinske pukovnije nalazi pukovnik Josip Jelačić Bužimski s kojim je Maštrović u prijateljskim odnosima, tim više jer je Maštrovićev zamjenik bio Josipov brat Juraj. S budućim hrvatskim banom Maštrovića u doba boravka u Vojnoj krajini, osim prijateljstva i istih vojničkih poslova na kojima su profesionalno surađivali, povezuje hrvatsko rodoljublje koje su, svaki na svoj način, promicali među svojim vojnicima, časnicima i pukom, te slična vojnička sudbina: obojica ratuju s Turcima i gotovo istodobno napreduju u vojničkim činovima.⁴³

Maštrović je održavao kontakte s hrvatskim preporoditeljima, i kao mnogi ondašnji Hrvati jedno se vrijeme zanosio idejama ilirizma, a osim s banom Jelačićem prijateljevao je s istaknutim hrvatskim pjesnikom Petrom Preradovićem, također generalom austrijske vojske, koji 1844. boravi u Zadru gdje s Antom Kuzmanićem pokreće prvi hrvatski preporodni časopis u Dalmaciji *Zoru dalmatinsku* koja na naslovnici prvog broja donosi poznatu Preradovićevu pjesmu *Zora puca*. Maštrović je, uz ona u sjevernoj Hrvatskoj, podupirao i hrvatska preporodna zbivanja u Dalmaciji, pa ga tako npr. nalazimo među pretplatnicima i podupirateljima Kuzmaničeve i Preradovićev-

42 F. BACH, n. dj., str. 165.

43 Unatoč sustavnom arhivskom traganju nismo začuđo, u rukopisnoj ostavštini bana Jelačića i brata mu Juraja što se čuva u Arhivu HAZU i Povijesnom arhivu grada Zagreba, pronašli bilo kakav podatak o možebitnoj korespondenciji između Josipa ili Jurja Jelačića Bužimskog i Nikole Maštrovića, što ne isključuje mogućnost da se takav dokument u obilnoj rukopisnoj građi ubuduće ne pronađe.

ve *Zore dalmatinske* već od prvog broja što je izašao 1. siječnja 1844.⁴⁴ Pridodamo li toj činjenici i njegovo prijateljstvo s pjesnikom i časnikom Preradovićem, stvarnim urednikom *Zore* prvih godina izlaženja, ne čudi da je upravo zadarska *Zora* na svojim stranicama donosila vijesti o važnijim događajima u Otočkoj pukovnji i objavljivala dijelove njegovih govora na vojnim svečanostima.⁴⁵

Preradovićeva i Maštrovićeva sudbina donekle su slične, osim istog čina u vojničkoj karijeri povezivalo ih je domoljublje i preporoditeljska svijest.⁴⁶ Petar je također, kao i Nikola, relativno mlad umro u tuđini (smrt ga je zatekla u austrijskom gradu Fahrafeldu 18. kolovoza 1879. u 54-oj godini života), a kao i Maštrović sahranjen je u Beču, međutim grob mu danas nije više u tuđini; godine 1879. Preradovićevi posmrtni ostaci prenešeni su u domovinu i položeni u sarkofag što ga je izradio Ivan Rendić, u arkadama na zagrebačkom groblju Mirogoj.⁴⁷

Godina 1848. donijela je brojne promjene, posebice u Vojnoj krajini. U travnju pukovnik Maštrović bi poslan s Drugom bojom svoje pukovnije (brojala je 1.317 vojnika) na novo odredište - talijansko ratište, na koje je Austrija uputila svoj najbolji vojnički kadar. Na proputovanju kroz Senj boju, praćenu pukovnikom, vojnom glazbom i mnogim visokim stožernim časnicima, upravo na Uskršnjem nedjelju, nakon Svete mise kojoj su prisustvovali, blagoslovio je senjski biskup Ožegović, a 27. travnja 1848. ta je bojna ušla u Trst.

Prva bojna Otočke pukovnije također je sudjelovala u borbama u Italiji i to već od veljače 1848., a potom odlazi u Mađarsku, pridruživši se postrojbama kojima je na čelu stajao ban Jelačić. Na putovanju ka talijanskom ratištu i Prvu boju pratio je pukovnik Maštrović, a ljetopisac bilježi da ih je sredinom siječnja u Senju zahvatila oštra zima i snijeg praćen snažnim udarcima bure, pa je Maštrović, brinući o povjerenim mu ljudima dao, uz ostalo, među vojsku besplatno podijeliti osam mjera vinjaka...⁴⁸ Prva bojna

44 Imena pretplatnika *Zore dalmatinske*, objavljena su u posebnom dodatku listu. (U kompletu što se čuva u zagrebačkoj NSB priuvezan je na početku prvog godišta *Zore dalmatinske*.)

45 Vidi članak »Vojničko veselje« u *Zori dalmatinskoj*, III, br. 43, str. 337-339; Zadar, 26. listopada 1846.

46 Usp. Lj. MAŠTROVIĆ, Nikola Maštrović, u: *Znameniti i zaslužni Hrvati od 925. do 1925.*, Zagreb 1925, str. 180.

47 Usp. August ŠENOVA, Prenos Preradovićevih ostanaka. *Vijenac*, XI, br. 29; Zagreb 1879.

48 F. BACH, n. dj., str. 204.

se vratila u Otočac u srpnju 1848. proslavivši se junaštvom, hrabrošću i izdržljivošću, ali i ostavivši na talijanskom ratnom polju 187 svojih mrtvih suboraca.

8. srpnja 1848. Maštrović bi imenovan general-bojnikom. Maršal Radetzky, glavni zapovjednik austrijske vojske u Italiji, odredi ga u zapovjedništvo Trećeg armijskog korpusa. Nakon njegovog promaknuća zapovjedništvo u ratnim operacijama Otočke pukovnije povjereno je 10. srpnja bojniku Stjepanu Mihiću,⁴⁹ i od tada Maštrovićev ratni pohod vezivat će se uz Otočane onoliko koliko je sve vojnike austrijske vojske u Italiji povezivala ista crta fronte.

Maštrović je sudjelovao u mnogim bitkama (Peschiera, rijeka Mincio, Cavalcasello, Cavazuccherina, S. Dona i dr.), te bio ranjen u eksploziji bombe na bojišnici uz lijevu obalu rijeke Mincio. U listopadu preuzeo je zapovjedništvo nad brigadom u Veroni, potom nad brigadom u Trevisu, pa u Padovi i napokon u Veneciji. Hrabar i odlučan, general Maštrović je uživao veliki ugled kako među vojskom, tako i među časnicima, osobito među Hrvatima, pa su se upravo na njegov poziv vojnici ne jednom vratili na već ostavljene položaje, poštujući ga i vjerujući mu, zbog čega je postigao najlaskavije pohvale.

Godine 1848. glas o Maštrovićevom junaštvu i izuzetnim časničkim i ljudskim vrlinama, pronio se diljem hrvatskih zemalja, pa je tako došao i do njegove Dalmacije. Koncem rujna zadarski odvjetnik Hipolit Castelli, iskorištivši priliku što se ukazala kada je austrijski car 23. rujna umirovio dotadašnjeg pokrajinskog namjesnika Thurszkoga, izražavajući najprije žalost zbog umirovljenja »dobrog i razumnog« starog namjesnika, predloži u članku objavljenom u listu *Gazzeta di Zara* Nikolu Maštrovića za novog namjesnika Dalmacije, ne znajući da je već u Beču imenovan novi namjesnik, Austrijanac barun Fridrih Welden, koji međutim nikada nije ni došao u Zadar da preuzme odgovornu dužnost.⁵⁰

Castelli u svom članku anticipira što će se zapravo dogoditi izabere li se stranac za namjesnika Dalmacije i stoga predlaže da to bude domaći čovjek, osobito zato što su političke prilike u pokrajini te godine bile izuzetno burne. Iskusivši baruna Turszkog kao dobra i razumnog vođu, hvalevrijednih vrлина,

49 F. BACH, n. dj., str. 232.

50 H. CASTELLI, isto.

koji ipak mora otići, Castelli se retorski pita: »Ako naša sudbina mora biti takva, tko bi ga mogao bolje zamijeniti od Dalmatinca generala Nikole Maštrovića koji se sada nalazi u Italiji?«, te dalje utvrđuje: »On bi kao Dalmatinac imao utjecajan glas kojim bi mogao djelovati na um, srce i volju, više od bilo koga drugog koga bi nam poslali. Povjerenje je uvijek velika moralna snaga za suprotstavljanje sili vlasti, zapovijedi, oružja.« Zaključujući članak tvrdnjom da je stari namjesnik ipak otišao prerano, odvjetnik Castelli, pišući pismo u prvom licu množine, iskazuje svoju pretpostavku da bi Maštrović kao namjesnik znao, kako to reče člankopisac, »voditi nas spokojne i sačuvati nam neokaljani ugled...«⁵¹

Uredništvo lista *Gazzeta di Zara* bilo je međutim, već u slijedećem broju, iz obavijest o umirovljenju Thurszkoga i postavljanju Weldena za novog namjesnika, prisiljeno izjaviti da je gospodin Castelli iznio svoje osobno mišljenje i prijedlog, a ne da je to stav i grada Zadra, jer za tako što nije imao, kako se tvrdi, nikakve posebne ovlasti.⁵² Ipak, pokušaj kandidiranja generala Nikole Maštrovića za namjesnika Dallmacije ostaje kao dokaz poštovanja i ugleda što ga je uživao u toj hrvatskoj pokrajini, iz koje je potekao i u kojoj se više nego bilo gdje drugdje pratio njegov životni put.

Godine 1849. Maštrović je i dalje na ratištu u sjevernoj Italiji, gdje mu njegovi vojnički uspjesi danomice donose sve veću popularnost i kod vojnika i kod časnika. Na pomolu je bio novi uspon u vojničkoj hijerarhiji. Nakon što je primio čak šest počasnih svjedočanstava artiljerijskih i linijskih časnika u pohvalu generala Maštrovića, što je dostatan materijal za donošenje odluke o njegovom promaknuću u viši čin, dakle u čin feldmaršala, maršal Radetzky mu iz Glavnog stožera u Milanu, u svom garnizonskom dopisu od 13. ožujka, piše: »Primio sam Vaše pismo zajedno s priložima i bit će mi posebno zadovoljstvo obratiti se višim vlastima da Vam dodijele odlikovanje. No kako mi se trenutak za to ne čini pogodnim, što ćete zacijelo i sami uvidjeti, poduzet ću potrebne korake čim to bude moguće. Radetzky.«⁵³ No, slavoljubivi maršal mislio je posve drugačije.

Umjesto radosne vijesti koju je očekivao, Maštroviću 25. svibnja 1849. stiže žurno pismo maršala Radetzkyja kojim ga ovaj obaviještava da je

51 Isto.

52 Rettifica. *Gazzeta di Zara*, br. 41, str. 232; Zara, 2. Ottobre 1848.

53 V. C. PAVIŠIĆ, n. dj., str. 30.

carevom odlukom umirovljen.⁵⁴ Kakav šok i razočarenje za našeg generala! Koristeći dvorske spletke i potvore, Radetzky je umjesto promaknuća ishodio za Maštrovića, baš u trenutku njegovih najvećih vojničkih uspjeha, definitivni odlazak s vojne i društvene scene, riješivši se tako tog uvijek odlučna Hrvata i opasnog protivnika u vojničkim sposobnostima, i to upravo u trenutku kada je general Maštrović stajao pred unapređenjem u čin feldmaršala i pred novim vojničkim odlikovanjem.

Uostalom, uklanjanjem generala Maštrovića, koji je svoj visoki časnički položaj imao isključivo zahvaliti upravo vojničkim postignućima na talijanskom ratištu, a možda i uklanjanjem još pokojeg zaslužnog visokog časnika, maršal Radetzky se mogao slavodobitno vratiti s pobjedničkim lovorikama u prijestolni Beč, koji ga je takvog, bez ozbiljnih suparnika i konkurenata dočekao s trijumfalnom slavom, kojoj je kruna prigodno skladana koračnica Johanna Straussa oca, famozni *Radetzky-Marsch*, kojim, eto, sve do naših dana, Europa ulazi u svako Novo ljetno na tradicionalnom Novogodišnjem koncertu Bečke filharmonije.

Razočaran nepravednom odlukom o preranom umirovljenju Maštrović je napustio Veneciju, izabravši Beč za mjesto svoga budućeg stalnog prebivališta. Rastrgan unutrašnjim nemirom što su ga u njegovoj svijesti stvarala dva suda; sud savjesti koji ga je proglašavao nevinim u neočekivanoj situaciji u kojoj se našao, i sud vojničke časti koji ga nije ostavljao na miru, mučeći ga neprekidnim preispitivanjima. Unutrašnja borba što je iz toga proizlazila bila je za nj pogibeljna. Uskoro se teško razbolio, a njegova neizlječiva bolest danomice je uzimala maha.

U proljeće 1850. odlazi u Toplitzu na liječenje. U rujnu boravi u Drezdenu na poziv saskog kralja Friedricha Augusta II., koji mu prijateljski nastoji pomoći u bolesti. Na žalost, njegovoj bolesti nije bilo lijeka. Nikola Maštrović umro je 17. siječnja 1851. u Beču. U tom je gradu 19. siječnja obavljen i dostojanstveni pogreb sa svom vojnom pompom u župi sv. Petra, a pokopan je na elitnom bečkom groblju Währing.⁵⁵ Među objavljenim nekrolozima, iskazanim dignitetom prema pokojniku i toplinom riječi kojima

54 Isto, str. 34.

55 Groblje Währing osnovano je 1783. i do 1923., do otvaranja Centralnog groblja, bilo je glavno groblje u Beču. Nakon 1923. pretvoreno je u groblje-perivoj kao otok mira i kontemplacije u urbaniziranom okolišu. U ratu je groblje djelomično stradalo, a u novije doba neki su spomenici obnovljeni. Na tom groblju pokopane su brojne ugledne osobe austrijskog javnog i kulturnog života.

se govori o Nikoli, posebice se izdvaja onaj, objavljen u zadarskom *Glasniku dalmatinskom*. Autor teksta ističe da »Nikola vazda poštovan bijaše«, te da su njegov smrtni odar krasila mnoga znamenja, a »još i više iskrena žalost njegovih Dalmatinah, koji ga s ucviljenim srcem sprovodiše do greba, ištući pokoja trudnim kostima i imenu koga priporučivahu pravdi Božjoj«.⁵⁶

U skupini Hrvata okupljenih na posljednjem ispraćaju Nikole Maštrovića nalazio se i dr. Vjekoslav Cezar Pavišić, njegov prijatelj i ispovjednik koji je upoznavši do detalja na samrtnoj postelji čitav Nikolin život, napisao i dao tiskati njegov životopis, ostavivši nam dragocjeno vrelo za poznavanje života i djela uglednog hrvatskog muža i časnog hrvatskog viteza.

Zašto za generala Nikolu Maštrovića hrvatska javnost, pa čak i povjesničari u naše doba gotovo i nisu znali? Razlog valja prije svega potražiti u protuhrvatskom karakteru obje političke i nacionalne tamnice hrvatskoga naroda, obje zlosretne Jugoslavije, u kojima hrvatski narod pretežiti dio ovoga stoljeća nije mogao ostvariti svu punoću svoga etničkoga bića. Obje su Jugoslavije, u svojim režimskim historiografijama, kada je bilo riječi o hrvatskoj nacionalnoj povijesti, služeći se prešućivanjem ili pak falsifikatima, politički protežirale onaj historiografski diskurs što je sadržavao, kao jednu od svojih označnica, više ili manje jasno izraženu, negaciju hrvatske državotvorne svijesti, bilo u određivanju političkih događaja ili pak u ocjenjivanju političkog profila pojedinih povijesnih osoba. Takav hrvatstvu nesklon, počesto čak i kroatofobičan i militantnim jugoslavenstvom kontaminiran, historiografski diskurs jedan od svojih brojnih oblika imao je i u austrofobstvu, budući da vladajuća srpska oligarhija, bez obzira da li rojalističke ili pak komunističke provenijencije, nije krila svoju mržnju prema svemu što je bilo vezano uz katoličku crno-žutu monarhiju, a napose prema njezinoj vojsci i njezinim časnicima, a koja je svoju kulminaciju imala u atentatu na nadvojvodu Ferdinanda u Sarajevu, i što kao permanentni oblik odnosa prema svim katoličkim narodima bivše »k. und k. monarhije« u tzv. Jugoslaviji traje do dandanas. Naravno da neznanstvenost onog historiografskog diskursa koji polazi od mržnje nije potrebno posebno analizirati. A da se uloga hrvatskih vojnika, napose hrvatskih časnika, u svim državama što su prethodile tisuću devetsto osamnaestoj zaista sustavno marginalizirala, dokazom je njihovo najčešće prešućivanje u različitim povijesnim pregledima ili pak njihovo ideologiziranje i demoniziranje, i onda kada za to uopće nije bilo valjanih

56 Nikola MAŠTROVIĆ, *Glasnik dalmatinski*, III, br. 9, str. 4; Zadar, 1. veljače 1851.

razloga, a da nije riječ tek o mogućem povjesničarevom »autorskom pristupu«, dokaz je izostanak enciklopedijske i leksikonske obradbe gotovo svih uglednih hrvatskih vojnika i časnika u svim leksikografskim izdanjima što su tiskani u obje Jugoslavije.

S druge pak strane, u doba protuhrvatskog političkog ozračja, pisati o hrvatskoj vojničkoj prošlosti bio je ne samo heretički čin, već pokatkad i kažnjivo djelo, pa zapravo i ne čudi što su hrvatski historioografi o nekim dijelovima hrvatske povjesnice naprosto šutjeli.

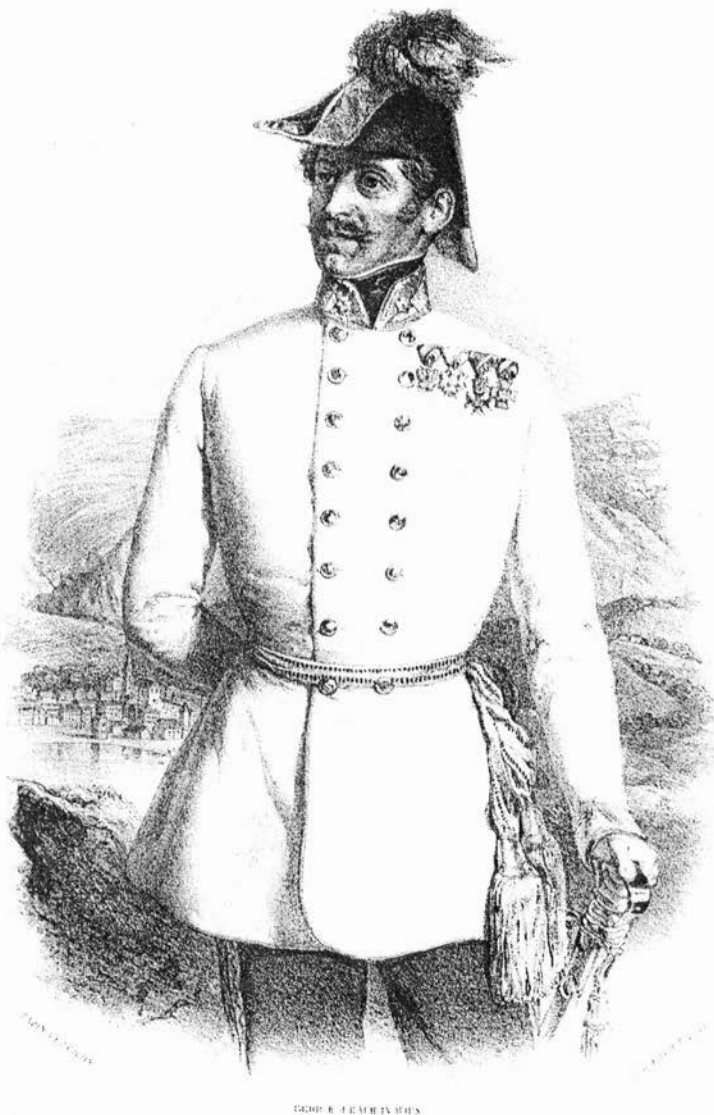
Ako se i može sporiti o bojama barjaka pod kojim se hrvatski vojnik kroz povijest ponekad borio, neosporno je tradicijsko hrvatsko ratno viteštvo. Drugim riječima, činjeica je da se hrvatskom narodu možda može osporiti politička vještina u nekim trenucima njegove povijesti, ali nikako mu se ne može zanijekati vještina poznavanja »zanata od vojske«, po tom je naime taj narod oduvijek bio slavan, po tome su ga neprijatelji poznavali, počesto ga se i bojali, ali ga redovito i cijenili. Na razmeđu Istoka i Zapada Hrvati su neprekidno morali snagom oružja ostvariti pravo na opstanak, na identitet i subjektivitet, pri čemu su u obrani svoga životnog prostora branili zapravo i svoje europsko uljudbeno nasljeđe. Hrvati nikada nisu pod hrvatskim barjacom vodili osvajačke ratove, oduvijek su branili samo svoje, itekako dobro znajući da sloboda nema cijene.⁵⁷

Izabравši vojnički poziv kao svoj životni izbor, hrvatski muževi nisu mogli ići u čisto hrvatsku vojsku kada takve nije ni bilo. Ipak, mnogi od njih što su vojni posao obavljali u doba austrijske vlasti, dakle u vremenu u kojem je smješten pretežni dio života i vojničke karijere generala Nikole Maštrovića, nisu pri tom zatajili svoje hrvatsko domoljublje. Naprotiv, silina njihove vojničke borbenosti bila je veća onda ako su se borili za hrvatske nacionalne, teritorijalne i političke interese. Brojni su primjeri za tu tvrdnju, spomenimo tek uspješnu vojnu hrvatskih vojnika i časnika pod vodstvom bana Jelačića 1848. protiv mađarskog hegemonizma, ili pak pomorsku bitku 1866. kod otoka Visa, što su je u obrani svojih žala protiv daleko tehnički nadmoćnije talijanske mornarice dobili hrvatski mornari, pod vodstvom admirala Tegetthoffa. Otpor agresivnom talijanskom iredentizmu bio je jednako tako glavni

57 Dragocjene priloge primjerenijem odnosu prema hrvatskoj ratničkoj prošlosti, iako tek u obliku povijesne publicistike, dali su dr. Ernest Bauer u svojoj knjizi »Sjaj i tragika hrvatskog oružja«, Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb 1991., te grupa autora u knjizi *Hrvati - Slike iz ratničke prošlosti*, »Carski husar«, Zagreb 1993.

pokretač junaštva hrvatske vojske godine 1848. na ratištu u sjevernoj Italiji, gdje se hrvatska vojska borila pod vodstvom maršala Radetzkoga, ali i brojnih hrvatskih časnika, među kojima je jedan od značajnijih bio upravo general Nikola Maštrović. No, da bi se prave znanstveno-povijesne opcije tih događaja mogle donijeti, potrebno je provesti sustavna interdisciplinarna povijesna istraživanja o ulozi Hrvata u svim europskim vojskama, te vojnim bitkama u kojima su oni sudjelovali, pa tako i onim godine 1848.

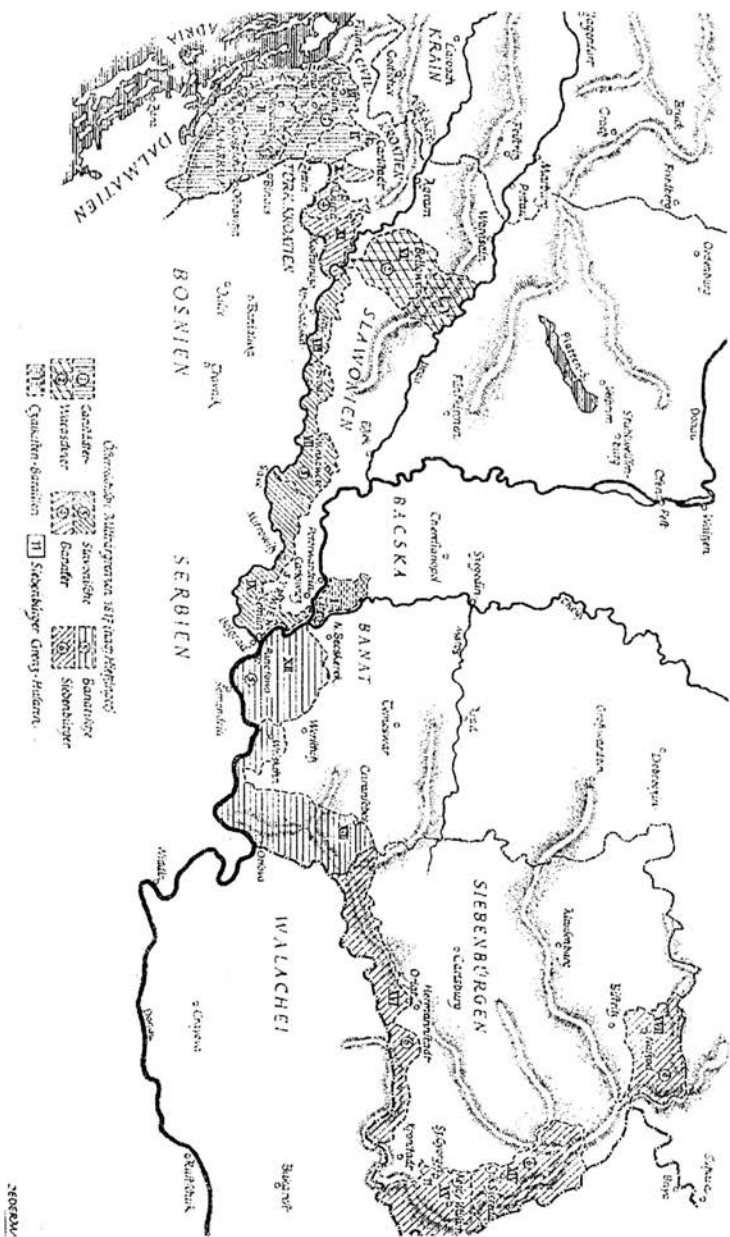
Istražiti i valorizirati hrvatsku ratničku prošlost predstoji dakle kao jedna od prvih zadaća hrvatske historiografije u suverenoj državi Hrvatskoj, a u takvoj, znanstveno pisanoj hrvatskoj vojničkoj povijesnici, ime hrvatskog generala Nikole Maštrovića imat će zasigurno dolično mjesto.



Sl. 1. Nikola Maštrović u odori austrijskog generala.



Sl. 2. Naslovnica "Knjige gospodina oberstara Maštrovića svojiem Otočanom"
tiskana u Beču 1845.



Sl. 3. Karta Vojne krajine objavljena u knjizi Ruperta Schumachera: "Des Reiches Hofzaun", Darmstadt 1942.

BROJ 43.

III. GODINA

NA 26 LISTOPADA

1846



ZORA DALMATINSKA.

Ovaj list izlazi svaki ponedjeljak. Godišnja mu je cina 4 f. u Zadru, a po ostalim mjestima u Austrijskoj cesaravini 6 f. zarad pošte. Priznaje se za celu godinu, ili za četiri jednaka roka u knjižarnici izdavačeljak, ili na c. k. poštah i kod njihovih poručnika. Najze i sveinji ne primaju se, ako nisu prešli svakega troška.

Zora Dalmatinska daje se u zamenu za kojnadraga narodni ili strani list.

VOJNIČKO VESELJE.

Dopis iz Otočca na 28 Rujna 1846.

Tkogod je prošastl dan ovde proveo, zaufan oće ga za života svoga pamtili, jer je juče u ovdašnjem glavnom mjestu, ne samo 100 godišnja slava obstanja naše regimente, nego i posvetjenje dvaju novih barjakah, proslavljeno.

Ovaj blagdan pokazà sa zorom svoju lipotu, jer premda je skoro prošaste nedilje svaki dan kiša padala, no ostade ovaj od suprotnosti vrimenta sačuvan, i jest tako lip i vedar bio, kao da bi sam na ovom veselju osobiti dil uzeti hotio; zato samo višnjog dobroti zahvaliti moramo.

Na dobro prostranoj, u sridini ovog mjesta ležećoj Piaci, jedna je mala crkvice (kapela), od koje nadkrov na osam je jednih stupovah naslonjen; na jednoj u okrug nadignutoj stali sagradjena, i koja je k tomu poslu upravo prijatno ukrašena bila.

U 8 satih u jutro skupa došaveša regimenta sa jednom četom serežanah na konjima prid crkvicom sabrà se, i u 9 satih objaviše zvona dolazak visokočasnoga gospodina Senjskog biskupa Ožegovića od Barabasveva, koji u crkvicu otide, i u tom dodje gospodin feldmaršalientenant i Divizionar od Haurava, i odmah za tim od visokoplemenitih Kunaah pozvaha namistnica gospodja Oberstarića Maštrovića; i budu novi barjaci prid crkvicu donešeni, i na jedan sa zelenim suknom presteriti stol metnuti. Tadar poče visokočastui

gospodin Biskup svetlu misu služiti; a kad je bilo posle Evangjelja, častni je gospodin ployan Winski na vojničku četu prigodnu pripoyid sleržao, i po sverešenog misi poče svetinja barjaka, koja pri pucanju na radost prepisanom, od visokočasnoga gospodina biskupa s velikom slavom sverežena jest; i po tom obe zastave od ovoga visokopustovanoga sveštenika s jednim serece obuzimajućim govorom, daljnij vojničkoj upravi predate bila. Barjak I. bataliona imao je za kumu, njezin: Visosti Gospodju Nadvojvodinicu Habsburge, koja je kere Njegovog Veličanstva kralja Bavarskoga, i Gospodja njegove Ces. Visosti Nadvojvode Albrechta; i jest od njezine Visosti sa jednim teškim modrim privezom podaren, po kojemu bogato sa srebrom izvezeno je lavorovo i dubovo lišće, sa slidećim napisom:

*Habsburgy Nadvojvodinica Austrianska.
I. Batailonu hrabrih Otočanah.*

Osim te spravom Carskom i lipotom ukrašene vežnje, još je sa zlatnim koncima na krajevima ovog priveza Bavarsko-kraljevski gerb izvezen, a sa svilenim koncima, Kip svetoga Jvana Nepomuka (Patrona ove regimente).

Barjak od II. Batailonah imao je za kumu, njezinu Visost Gospodju Nadvojvodinicu Marku Karolu, kere njegove Visosti Nadvojvode Karla; i njezina ga je Visost sa jednakin bogatim privezom kao i onaj od I. Batailonah podarila, samo sa razlikom, da na ovom privezu Cesarsko-austrijski gerb, i jedan lav u hrvanju sa zmijom,

Sl. 4. Članak "Vojničko veselje" tiskan u zadarskoj *Zori dalmatinskoj* 1846. donosi dio govora, što ga je pukovnik Maštrović držao u Otočcu prigodom svečanosti posvećenja novih pukovnijskih barjaka.

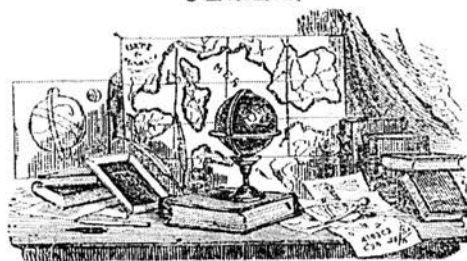
O B Ć I
Z A G R E B A Ć K I
K O L E D A R
za godinu
1848.

Godina 3.

Klavostav Župana,
izdatelj

KNJIŽNICA
DRŽAVNOG ARKIVA
U ZAGREBU,

Vladislav Vežić,
urednik.



U Z A G R E B U

tiskom Franje Župana, c. k. pov. knjigotiskara i knjigotlačca.

Sl. 5. "Obći zagrebački koledar za godinu 1848." objavio je vojni šematizam u kojemu je prikazan i rukovodeći sastav Otočke pukovnije.

2. Otočani.

Pukovnik: Nikola Maštrović, imade vitezki kraljst reda željezne krune, papinski red sv. Gargura i kraljevsko-saksonskog reda za gradjanske zasluge.					K o d š t o l a.
Pod-pukovnik: Juraj br. Jellačić Buzinski, hsgd-č. i više sl. vv. ssp.					Nad-poručik pukovni pobočnik: Danilo pl. Drakulić, Mörzgradski.
Prvi četnik: Stjepan pl. Mibić.					„ „ sudac: Franjo Štibic.
Drugi „ Šisman pl. Ettingshausen.					„ „ računovodja: Franjo Markovac.
					Pukovni liječnik: dr. Frideriko Marqua, liječništva i ranarstva doktor, Meštar primaljstva i očnih lekarstva.
					Upraviteljstvo granice.
Satnici.	Poručici s manjom platjom.				Satnik: Franjo Bach.
Petar Wimmer.	Danilo Matašić.				Satnik sudac: Venceslav Stöhr.
Joan Pavelić.	Toma Rukavina.				Satnik računovodja: Danilo Cortan.
David Pešić.	Ivan Gallac.				Poručik pobočnik: Josip Masanac.
Joan Belčić.	Nikola Omčikus.				Prvi pomoćnik kod graditeljske: Petar Orešković.
Karlo Schmörek.	Hugo Jelinić.				Zemljišni knjigovodja: Joan Jelinić.
Adam Vukelić.	Lavro Kovačević.				Šumarska poglavica: Antun Benaković.
Juraj Bashić.	Josip pl. Slojnsnik.				Nad-poručici.
	Stjepan Dmitrašnović.				Petar Stanić.
	Todor Knežević.				Josip Begri.
Pod-satnici.	Stjepan Vlaisavljević.				Juraj Holjevac, čl.-sgd.
Gavrilo Sekulić.	Nikola Gerbić.				Franjo Perci.
Ila Grivičić.	Dane Orlović.				Poručici.
David Vranešević.	Josip Belloberg.				Mate Kovačević.
Danilo Branković.					Stanislav Malić.
					Toma Sertić, čl.hsgd.
Nad-poručici.					Ivan Jerko.
Damjan Banjanin.	C. k. kadeti.				Josip Masanac.
Franjo Ježić.	Toma Perpić.				Ivan Accurti.
Petar Vukelić.	Isak Dotlić.				Ivan Klobučar.
Nikola Kantar.	Miko Perpić.				Mihajlo Sertić.
Mihajlo Kašumović.	Joan pl. Čudić.				Simo Kliska.
Vid Kašumović.	Toma Dotlić.				Stražmeštri.
Ljud. pl. Hregljanović.	Toma Knežević.				Marko Ratković.
Joan Dotlić.					Vasilija Vukojevac.
Pilip Marković.	Pukovni kadeti.				Joan Varda.
Manojlo Knežević.	Petar Pindrik.				Stojan Čupurdia.
Nikola Skorić.	Toma Vicković.				Vuk Munjaš.
Andria Maštrović.	Mihajlo Jelinić.				Danilo Orlić.
	Petar Jelinić.				Josip Matašić.
Poručici s većjom platjom.	Mihajlo Perpić.				Saver Čudić.
Pilip pl. Ijuboević.	Mihajlo Božičević.				Nikola Jakić.
Danilo Franić.	Danilo Vlaisavljević.				Danilo Orešković.
Petar Perpić.	Petar Kantar.				Ila Gručić.
Juraj Skarić.					Simo Vidmar.
Danilo Drakulić Mersingradski.	Kadeti o svom trošku.				Franjo Matašić.
Juraj pl. Hregljanović.	Rafael Sekulić.				Isak Puhalo.
Mihajlo Vukelić.	Petar Brekić.				Aleksa Dozeth.
Joan pl. Draženović.	Mihajlo Matašić.				Marko Selman.
od Požertve.	Arsenija Jović.				Natal Philipović.
Karlo pl. Marenić.	Nikola Žakula.				Jovo Žubrinć.
Juraj Banić.	Dragutin Wimmer.				
Joan Murgić.	Danilo Jurković.				
Leopold Werklein,					
pobočnik brigade.					
					Furiri.
					Nikola Matić.
					Franjo Rashić.
					Josip Marković.
					Ila Skorić.
					Joan Halagić.
					Josip Bashić.
					Franjo Verbanić.
					Josip Meerheim.
					Vuk Rashić.
					Bojni liječnici.
					Nadliječnik i liječnik zbirne.
					Josip Peršić.
					Nad-liječnik.
					Dr. Eduard Wache.
					Liječnici.
					Adam Zappel.
					Leon Belkivie.
					Ivan Eisenbänder.
					Franjo Laufner.
					Ivan Slon.
					Benko Bauer.
					Anton Fritš.
					Vekoslav Kopanj.
					Todor Schneider.
					Ivan Hoffmann.
					Johan Sieber.

Sl. 6. Popis rukovodećeg sastava Otočke pukovnije iz kojega se vidi da je (prije odlaska na talijansko ratište) Nikola Maštrović zapovjednik pukovnije a njegov zamjenik Juraj Jelačić Bužimski.

Nikola Maštrović.

Na 19. siječnja grobni kamen pokrio je u Beču mrtvo tilo Nikole Maštrovića. Kao mladić odhranio se u oružju na bojuim Napoleunovim poljima, na kojima urešene bialu persi njegove sa znamenjima, koje kite junačke persi. Priranu slavu, dugotrajnu i kripostnu očistio je u tami tišine. Dok je majorom bio u Beču granatiri njegovi poznali su vištinu njegovu u miraštvu. Kad je bio u Otočcu kolunel, ljubili su ga Hervati kao otea; a u hramu, kog' je on o svom trošku sagradio, iskali su od Višnjega da mu dostojno naplati dobročinstva njegova. U zadnjim bojevima Talianske, kao Austrianski gjenearal, iskazao dužnost svoju harjaku svome, i dičio ga kripostima i kao vojuik i kao čovik, i s' toga biaše naplaćen obćenim poštovanjem i ljubavju. Ožalošćen što je u mir stavljen bez da je iskao, oboli; i posli duge bolesti, koja je junački i s' terpljivošću mučenika podnio, naredivši se s' Bogom, vićenim snom mira i pokoja zaspao. Živio je pedeset i devet godina; i kao sin i brat, i kao gradjanin i muž vazda poštovan biaše. Samertni njegov odar resila su znamenja krune Longobardah, od usluge saksonske, pape Gergura velikoga; a još više iskrena žalost dobrih, i tužna krana njegovih dalmatinah, koji ga s' ucviljenim srcem sprovodiše do greba, istući pekoja trudnim kostima i imenu koga priporučivahu pravdi Božjoj.
(Corr. ital.)

Sl. 7. U *Glasniku dalmatinskom*, (III, br. 9, str. 4; Zadar, 1. veljače 1851.), objavljen je jedini nekrolog Nikoli Maštroviću tiskan hrvatskim jezikom, a napisao ga je (prema brojnim indicijama) Ante Kuzmanić, urednik *Glasnika*.

DELLA VITA
DEL
GENERALE NICOLÒ MASTROVICH

DALENTA

CENNI

DELL. AB.

LUIGI CESARE D^o PAVISSICH,

PROFESSORE NELL' I. R. ACCADEMIA ORIENTALE.



VIENNA.

DALLA TIPOGRAFIA MECHERARISTICA
1852.

Sl. 8. Naslovnica Pavišičeve monografije o Nikoli Maštroviću
tiskane na talijanskom jeziku u Beču 1852.

Tihomil Maštrović: FORGOTTEN CROATIAN GENERAL NIKOLA MAŠTROVIĆ

S u m m a r y

General Nikola Maštrović (Makarska 1791 - Vienna 1851) is one of the prominent Croatian army officers who was neglected by recent Croatian historiography, not because he had not been scientifically evaluated, but because his political and historical position was not in accord to ideology of both ill-fated Yugoslavias, in which all Croatian soldiers were systematically marginalized, without taking care of, what army they belonged to, while historiographic marks could not differ from anti-Croatian politics of that time.

After his education in Venice and Zadar in 1809 Maštrović entered French army under Marshal marmont's command. In 1813 he was an army interpreter in Triest at General Junot's, governor of the Illyrian provinces. Then he was in battles in Italy where he wan reputation and became captain at the age of 23. After the fall of Napoleon he refused the Count Grenier's invitation to continue his military career in France, but instead, he became Austrian officer. He took part in battles against king Murat of Naples. For his merits in the battle near Ancona in 1815 he was assigned an Order of St. Gregor the Great, by Pope Gregor 16th. He was in diplomatic mission in Naples, Alexandria and Marseilles. Being colonel he asked to be employed as a commander of 4th Croatian regiment in Otočac.

As he was taking care of spiritual and economical progress of his regiment they started calling him »Father of region«. Ban Josip Jelačić and a poet Petar Preradović in particular were his firends among other respectable persons of Croatian political and cultural life. In 1848 he went to Italian front with second battalion of the Otočac regiment where he became general and commander of the Third army. He participated in many battles (Peschiera, the river Mincio, Cavalcasello, St. Dona and so on), showing courage and determination, and being wounded in some actions. In 1849 he was suddenly pensioned off by Austrian Marshal Radetzky as he was a strong-willed Croat and Marshal's great rival in military readiness. That injustice was hardly bearable. After short he died on January 17th 1851. With full honors he was buried at Viennese cemetery.